پنجشنبه ۱۹ مهر ۱۴۰۳
شماره ۴۲۴۹
FARHIKHTEGANDAILY.COM
FARHIKHTEGANONLINE

دکتر طهرانچی تأکید کرد

با ساختارهای گذشته، خیزش دوم شکل نخواهد گرفت

مصطفی سعیدی
خبرنگار

دهمین گردهمایی فعالان زیست‌بوم نوآوری و فناوری دانشگاه آزاد استان تهران، یکشنبه ۱۵ مهرماه، با حضور دکتر محمدمهدی طهرانچی، رئیس دانشگاه آزاد اسلامی در واحد تهران مرکزی برگزار شد. دکتر طهرانچی در ابتدای این گردهمایی با گرامیداشت یاد شهدای جنایت‌های اخیر دد منشان تاریخ و حیوان‌صفت‌هایی که به مردم مظلوم هجمه آورده‌اند، اظهار کرد: «شهید مظلوم بزرگوار، شهید نصرالله، شهید نیلفروشان و شهدای دیگر بلاشک تامین‌کننده تاریخ و در جهت درست آن هستند. خدا را شاکریم امامی داریم که هوشیارانه و هوشمندانه ایستادن در سوی درست تاریخ را به ما نشان می‌دهند. انسان‌های زیادی در طول تاریخ حضور داشته‌اند، اما نام آنهایی باقی می‌ماند که در سمت درست تاریخ ایستادند.» وی ادامه داد: «ما دانشگاهیان ممنون و قدردان رهبر معظم انقلاب هستیم که با وجود اینکه سخت عزادار شهید نصرالله بودند، دیدار با نخبگان علمی کشور را تعطیل نکردند. ما معمولا براساس سنت دیرینه خود وقتی عزادار می‌شویم، امور عادی خود را ترک می‌کنیم، ولی ایشان تا حدی برای علم و عالم جایگاه و ارزش قائل هستند که اعلام کردند: «من به جد عزادارم ولی این جلسه را تعطیل نکردم.» همچنین سپاسگزار و قدردان تلاش‌گران عرصه خون و جهاد در سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، صنایع دفاعی و دانشگاهیان سهیم در قدرت‌آفرینی عملیات وعده صادق ۲ هستیم.» رئیس دانشگاه آزاد بیان کرد: «می‌دانیم که اگر در دنیا قوت نداشته باشیم، محکوم به فنا خواهیم بود. در دنیای بی‌رحمی زندگی می‌کنیم که در آن از همه ابزارآلات برای ترور و سرکوب استفاده می‌کنند. امروز حتی باتری ابزارهای الکترونیکی را نیز به‌عنوان یک بمب تجهیز می‌کنند و بی‌رحمانه فناوری را با انسان‌کشی درآمیخته‌اند.»

دکتر طهرانچی با اشاره به حماسه‌آفرینی مردم در جمعه نصر عنوان کرد: «قدردان این ملت بزرگ هستیم که در روز جمعه صحنه‌ای جاودان، ماندگار و تاریخی را رقم زدند، درحالی‌که دشمن اقدام به تهدید کرده بود. البته این اولین بار نبود که تهدید می‌شدیم، ما هنوز خاطره نمازجمعه‌هایی را که توسط مقام‌معظم‌رهبری در زیر تهدید بمب‌های شیمیایی و موشک‌باران دشمن بعثی در تهران طی سال ۱۳۶۶ و ۱۳۶۷ اقامه می‌شد، به یاد داریم. قدردان مردم خوب‌مانیم که چنین صلابتی را به نظام دادند.»

وی خاطرنشان کرد: «امروز ۷ اکتبر است و یک سال از طوفان الاقصی می‌گذرد. یاد بیش از ۴۰ هزار شهید غزه و همچنین شهدای لبنان و ایران اسلامی را گرامی می‌داریم. ان‌شاءالله بتوانیم با جهاد علمی پیرو خط خونین شهیدان باشیم.»

رئیس دانشگاه آزاد در ادامه این گردهمایی با اشاره به بیانات رهبر انقلاب در دیدار با نخبگان علمی کشور، پیرامون خیزش جدید علمی، ملزومات و راه‌های تحقق این جهاد علمی را تشریح کرد که در ادامه مشروح آن را می‌خوانید.

طرف درست تاریخ ایستادن یعنی جهاد علمی

رهبر معظم انقلاب اسلامی در آن روز تاریخی؛ یعنی صبح پس از عملیات وعده صادق ۲ در دیدار با نخبگان علمی پیامی برای ما دانشگاهیان داشتند که باید آن را واکاوی کنیم. سخنان ایشان بخش‌های مهمی ازجمله مبحث مهمی با عنوان «خیزش جدید علمی» را شامل می‌شد. خیزش جدید علمی، مسئولیت تازه‌ای به شمار می‌رود، خاصه در این معرکه‌ای که در دنیا به پا شده است. ما باید نسبت به آن مسئولیت‌شناس باشیم. امروز طرف درست تاریخ ایستادن به معنای قدرت‌آفرینی، علم‌ورزی و جهاد علمی است. در این میان فرمان رهبری معظم انقلاب نیز خیزش جدید علمی است. امروز فرصتی است که از مبانی این خیزش علمی و نحوه کمک به آن سخن بگوییم. خداوند متعال در آیه ۲۰ سوره حدید می‌فرماید: «اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ» در دورانی که آزادی عمل مطرح است، لعب و لهو به چه چیزی اطلاق می‌شود؟ بعضی لعب و لهو را به خوش‌خیالی تخفیف می‌دهند. وقتی شما به امری، عنوان بازی را اطلاق می‌کنید، آن کار لزوما بد نیست. مثلا آیا کودکان در دوران بازی، کار بدی می‌کنند؟ مشخصا خیر. حال‌نگر بودن، اقدام با ریسک بالا، بدون عاقبت‌اندیشی و برنامه‌ریزی بلندمدت از ویژگی‌های لعب و لهو است. براساس آیه شریفه، پس از مرحله لعب و لهو، درحالی‌که بدون عاقبت‌اندیشی پیش رفته‌اید دستاوردهایی پیدا می‌کنید که از آنها با عنوان زینت یاد می‌شود و زینت برای شما ارزش پیدا می‌کند. در مرحله سوم، نسبت به دستاوردهای خود دچار تفاخر می‌شوید. برای مثال اساتید دانشگاه ما تا به هم می‌رسند از h-index و مرتبه یکدیگر از هم می‌پرسند. به مواردی از گذشته تفاخر می‌کنند. زینت، زمانی است که مرتبا در حال چاپ مقاله هستید و از آن خوشحالید؛ تفاخر نیز وقتی است که تعداد مقاله‌های‌تان به حدی رسیده که فخر می‌فروشید و دیگر از دو درصد دانشمندان برتر دنیا هستید. پس از این مرحله، عائله‌ات زیاد می‌شود و باید پول زیادی خرج کنی تا این سیستم باقی بماند، تا وقتی که «ناگهان بانگی برآمد خواجه مرد.» در ادامه این آیه شریفه خداوند برای درک بهتر مثال دیگری می‌زند. دوران اول مانند زمانی است که زمین نم باران خورده و آماده سبز شدن است. هنوز وقت محصول نرسیده اما زمین سبز شده و درختان برگ داده‌اند، وقتی به این منظره نگاه می‌کنید، شگفت‌زده می‌شوید که مثالی از دوره دوم یعنی حصول دستاوردهای افتخارآفرین و قابل اتکاست. این سیر تا جایی پیش می‌رود که به محصول می‌رسید و درمورد میزان تولید محصول یکدیگر با هم صحبت می‌کنید. این همان مرحله تفاخر است. در آخر نیز مزرعه را درو می‌کنید و کاه آن را هم آتش می‌زنید. این یک چرخه است که اگر در آن بمانید، باید دیگر خداحافظی کنید و دوران شما تمام می‌شود. اصلی وجود دارد به اسم منحنی دوم با این مفهوم که پس از اتمام منحنی اول، دوره اول یا گام اول باید منحنی دوم را بلافاصله آغاز کرد؛ در غیر این صورت منحنی سقوط می‌کند.

قدرت موشکی و هسته‌ای نتیجه اولین خیزش علمی ایران است

دنیا مرتبا در حال پشت سر گذاشتن مراحلی است؛ ما اکنون در دوره جنگ سرد دوم قرار داریم که اتفاقا خیلی هم سرد نیست. خاورمیانه و همچنین اروپا و روسیه مشتعل و دنیا وارد مرحله جدیدی شده است. از ۲۰۱۹ تاکنون وارد مباحث جدیدی مثل کرونا، سیطره فضای مجازی و جنگ‌های نو در اوکراین و غزه شدیم. در همه این موارد فناوری نقش جدی دارد و ما نیز بازیگر جدی آن هستیم. برخی از ما هنوز با علمی زندگی می‌کنیم که در دورانی از اروپا نظریه‌آفرین بود و کتب آن دوره را ملاک علمی خود قرار داده‌ایم. دورانی که علم برای علم بود، اما آمریکا خیلی بی‌رحمانه اختیار اروپا را به دست گرفت. علم قدرت‌آفرین با فروپاشی دیوار برلین و اتحاد جماهیر شوروی آغاز شد. هر دانشگاه باید نسبت خود را با علم پیدا کند. قدرت موشکی و قدرت هسته‌ای نتیجه اولین خیزش علمی جمهوری اسلامی ایران است. حال من سوال می‌پرسم: آیا این میزان پیشرفت کافی است؟ به طور قطع، خیر. علوم نوآور روز یک موضوع جدید است. درواقع شکل دیگری از علم و پیشرفت را رقم می‌زند. البته این علم شامل حوزه‌های جدیدی است که باید بیشتر مورد بررسی قرار گیرد. همچنین در حال حاضر کنشگران جدیدی در حوزه علم نوین روز ورود پیدا کرده‌اند. علم سه مرحله دارد. علم برای علم، علم برای توسعه و علم عین توسعه. مرحله علم برای علم، دورانی بود که دانشمندان فعالیت می‌کردند و کاری نیز با نظرات حاکمان زمان خود نداشتند. مرحله علم برای توسعه، به این معناست که دانشمندان به صورت مقطعی با حاکمان زمان خود ارتباط برقرار می‌کردند.

مرحله دانشگاه عین توسعه: یعنی دانشگاه در توسعه علم، نقش مهمی دارد. برای همین نیز حاکمان جهان غرب اقدام به توسعه دانشگاه‌ها در کشورهای خود کردند. در همین راستا نیز دانشگاه به ایران آورده شد. مردم و حکمرانان سوال می‌کردند چرا دانشگاه باید در ایران فعالیت داشته باشد، گفتند چون کشورهای تمدنی، دانشگاه دارند.

سیاست دانشگاه باید تبدیل شدن به نهاد توسعه باشد

در گذشته دانشگاه یکی از لوازم توسعه و پیشرفت بود ولی امروزه که علم عین توسعه است، دانشگاه نهاد پیشرفت شده است. در حال حاضر، دانشگاه در غرب نهاد توسعه است، برای توسعه. علم عین توسعه، باید سیاست دانشگاه تبدیل شدن به نهاد توسعه باشد. پس دو مفهوم سیاست و علم تعریف می‌شود. سیاست علم را سیاستگذاران و علم نوین را دانشمندان تعیین می‌کنند. در این راستا، پژوهش مسئله‌محور یکی از نیازهای دانشمندان است. غربی‌ها به دنبال سیاست ملی هستند که توسط سیاستمداران تعیین می‌شود. در این راستا، بهبود سلاح‌ها به‌منظور امنیت ملی بسیار حیاتی است. به عبارت دیگر، آنها شاید کارخانه اسلحه‌سازی نداشته باشند ولی دانشگاه خودش سلاح‌های جدیدی را خلق می‌کند. سیاست علمی، یعنی هماهنگ کردن سیاست کلی با سیاست رفتاری دانشمندان. به عبارت دیگر دانشگاه اساسا نهاد توسعه است. پس دانشگاه در پیشرفت حوزه‌های علمی، محیط زیستی، سلامت، امنیت اجتماع، فرهنگ، اقتصاد و نوآوری نیز موثر می‌شود. پیشرفت دانشگاه منجر به پیشرفت جامعه‌پردازی دانشگاه می‌شود. جامعه‌پردازی دانشگاه یعنی اگر پیشرفت اقتصادی در دانشگاه انجام شد باید مشکلات اقتصادی و تورم حل شود. ما در کشور مشکل اقتصادی داریم؛ چراکه دانشگاه نهاد پیشرفت در اقتصاد نیست. اگر دانشگاه به مرحله پیشرفت برسد، فرقی نمی‌کند کدام دولت بر سر کار است، خود دانشگاه مشکلات را حل می‌کند. در چنین شرایطی، هر دولتی از دانشگاه سوال می‌کند؛ مشکلات را چگونه حل کنم؟ و درنهایت چند دانشمند را برای حل مشکل، گرد هم جمع می‌کند. البته باید توجه داشت که مشکلات با نظر چند دانشمند حل نمی‌شود، بلکه دانشگاه باید به نهاد پیشرفت تبدیل شود. موضوعات جدی‌ای وجود دارد که دانشگاه به‌عنوان نهاد پیشرفت باید به آن فکر کند. موضوع اصلی این است که ما باید به کدام سمت حرکت کنیم، این را دانشمند در تعامل با سیاستگذار تعیین می‌کند. درنهایت آنها بازیگران موثر، سازوکارهای مشخص و مکانیسم‌های انگیزشی را تعیین می‌کنند. نهاد علم و دانایی را ۵۰ سال پیش دانشمندانی به وجود آوردند که جزء سیاستمداران بودند. این موضوع چالش‌هایی را ایجاد کرد که امروزه با آن مواجه هستیم. به‌عنوان مثال، سلاح سنگرشکنی که ۱۰ متر در زمین فرو رفته و سپس منفجر می‌شود، حاصل علم و فناوری است.

آمریکایی‌ها فکر می‌کنند در حال از دست دادن رهبری جهانند

دوران توسعه علمی تا سال ۱۹۸۹ و سپس فروپاشی جنگ سرد و دوره میانی یا جهانی‌سازی حدود ۱۲ سال ادامه داشت. در این دوران، آمریکا دیگر آزمایش‌های ملی را با انگیزه نظامی انجام نمی‌داد، بلکه انگیزه‌های اقتصادی مطرح بود. دوران اقتصاد دانش‌بنیان و مراکز رشد از همین زمان به وجود می‌آید.

غربی‌ها و آمریکا از دوران میانی عبور کردند. تا سال ۲۰۰۱، دوره توسعه بر محور امنیت مطرح شد که دوران حاکمیت فیزیک‌محور بود. در این دوره، زیست‌شناسی، علوم زیستی و کامپیوتر مورد توجه واقع شد. توسعه علم منجر به انقلاب صنعتی چهارم شد. بچه‌های ما در عصر دیجیتال تربیت می‌شوند، بنابراین ما با تمام موضوعات این دوران علمی مواجهیم.

از سال ۲۰۱۹ تاکنون، چرخ علمی بسیار سریع‌تر می‌چرخد. حدود ۷ میلیون نفر در دوران کرونا کشته شدند. در همین دوران، آقایان تعهدات‌شان نسبت به حفظ سلامت بشر در پزشکی را کنار گذاشتند. آنها برای تزریق و تست دارو قواعدی وضع کردند. به‌عنوان مثال، واکسن فایزر را ابتدا روی مردم امتحان کردند؛ یا تعدادی از مردم به دلیل مصرف واکسن آسترازنکا جان خود را از دست دادند؛ چراکه دچار لخته خون می‌شدند.

واقعیت این است که غربی‌ها انقلاب چهارم صنعتی را بر ما تحمیل کردند و تمام زندگی افراد را به سوی فضای مجازی سوق دادند. مردم در دوران کرونا سختی بسیاری کشیدند. به‌عنوان مثال، برخی افراد، پدر و مادر خود را دو سال ندیدند. این وحشت ناشی از کرونا، روابط اجتماعی را تغییر داد. بعد از گذشت تمام این ماجراها، در حال حاضر، هرکس سرما بخورد، می‌گویند کرونا گرفته است. ما را در رعایت سبک زندگی، بیچاره کردند. غربی‌ها علم را در دوران کرونا کنار گذاشتند و آنچه را که دوست داشتند، پیاده کردند. ما امروز در جایی ایستاده‌ایم که روی دیگر کشتار آنها را در منطقه شاهدیم. دعوای آنها بر سر خاک نیست، بلکه دعوای آنها گفتمانی است. به‌عنوان مثال، با تابلوی شام آخر در المپیک پاریس، دین و خانواده را به سخره گرفتند، اما هیچ‌کس حرفی نزد و کسی هم عذرخواهی نکرد.

از سال ۱۹۴۶ به بعد، آنها می‌گویند فرقی نمی‌کند دوران جنگ یا صلح باشد، باید پیشرفت علمی را برای رهبری جهانی داشته باشیم. از سال ۲۰۱۵ به بعد غربی‌ها احساس خطر کردند؛ چراکه تعدادی از کشورها متوجه شدند باید فعالیت علمی داشته باشند. این جنگ‌ها بحث‌های بسیار جدی و عمیق‌تری دارد. چینی‌ها از سال ۲۰۰۷ در زمینه مرجع و استناد شدن به یک مقاله مرتب دارند بالا می‌روند. آمریکایی‌ها به یک لَختی رسیده‌اند و به‌دنبال دوپینگند. حس می‌کنند دارند عقب می‌افتند. چرا آمریکایی‌ها قلاده سگ خود را در منطقه ما رها کرده‌اند؟ چون فکر می‌کنند در حال از دست دادن رهبری جهانند. اتفاقات عمیقی در حال رقم خوردن است. چرخش‌های دنیا، جغرافیای سیاسی جهان، تحت عنوان نقشه‌های علمی در حال جابه‌جایی است.

جهش جدید علمی دنیا از ۲۰۱۹ آغاز شد

در تعداد پتنت‌ها (ثبت اختراع) در سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۰۰، سهم آمریکایی‌ها ۲۶ درصد، چینی‌ها یک درصد و ژاپنی‌ها ۲۸ درصد است. در سال ۲۰۱۷ تا ۲۰۱۹ سهم چینی‌ها ۱۳ درصد، آمریکایی‌ها ۱۹ درصد و ژاپنی‌ها ۲۶ درصد است. یک اتفاقی دارد می‌افتد، از یک درصد به ۱۳ درصد که فقط در مقاله هم نیست. پس آمریکا خود را همچون غرق‌شده‌ای می‌بیند که دارد به زیر کشیده می‌شود و با واکنش‌هایش پاسخ این اتفاق را می‌دهد. رابطه آمریکایی‌ها با چینی‌ها در حال گسترش بود که ناگهان از همان ۲۰۱۹ که چینی‌ها آمدند و از آمریکایی‌ها جلو زدند، همکاری خود را با آمریکا کاهش دادند. آنها دارند خودشان را از آمریکایی‌ها جدا می‌کنند. با خود آسیا مرتبطند و رهبری علمی آسیا را دارند در دست می‌گیرند.

این موارد را گفتم تا درنهایت به شما بگویم اینکه حضرت آقا می‌فرمایند «خیزش جدید علمی» با مطالعه است. اینکه فردای وعده صادق ۲ می‌گویند آقایان من رابطه‌ام را با نخبگان تعطیل نکرده‌ام، مهم است. در فضایی که پر از تهدید بود، معلوم نبود چه اتفاقی می‌افتد و در کشور هواپیمایی بلند نمی‌شد، ایشان به حسینیه آمدند تا با ما دانشگاهیان حرف بزنند. این نشان درک عمیق ایشان از اتفاقات جهانی است. حال سمت‌گیری این اتفاقات کجاست؟ یکی در زیست و فناوری زیستی است. به عبارت دیگر، «فناوری‌های زیست اجتماعی». ترکیب فناوری، زیست و علوم اجتماعی. دقت کنید قبل از ۲۰۱۹ فناوری اجتماعی بود، اما از ۲۰۱۹ به بعد فناوری‌های زیست اجتماعی ظهور کرد. ما چقدر در این بازی جدید هستیم؟ حواس‌مان باشد با تفکر غرب نمی‌توان جهش جدید را رقم زد، بلکه بایستی شرایط را درک کرد.

از ۱۱ سپتامبر و سال ۲۰۰۱ می‌گویند نوع جدیدی از جنگ شروع شده است و سال ۲۰۰۸ مسئله آزمایشگاه زیستی مهم شده است. می‌گویند آمریکایی‌ها در ۲۰۰۸ شروع کرده بودند، چون سقوط خود را نسبت به چینی‌ها می‌دیدند. یادتان می‌آید چینی‌ها می‌گفتند ویروس آمریکایی و ترامپ می‌گفت ویروس چینی؟ سال ۲۰۰۸ پروفسور نیل، رئیس انجمن فیزیک آمریکا و استاد دانشگاه میشیگان، در کتاب خود نقل می‌کند ما به یک محیط دیگر برای نجات علم نیاز داریم. آمریکایی‌ها به‌طور مرتب دنبال شوکند. چرا؟ چون ۱۹۵۶ شوک اسپوتنیک و فضاپیمای اسپوتنیک آنها را نجات داد و حالا دوباره دنبال اسپوتنیکند. نام روسی واکسن کرونا هم اسپوتنیک بود. حالا دقت کنید در این دوره جدید چه اتفاقی دارد می‌افتد؟ هزینه دارد کجا می‌رود؟ نرم‌افزار، کامپیوتر و الکترونیک دارد بیشترین هزینه را به خود اختصاص می‌دهد و بعد از آن حوزه «بیوتک» است. یعنی شاخصه ۲۰۱۹ به بعد دو چیز است؛ یک فناوری‌های زیست اجتماعی که در این فناوری‌های زیست اجتماعی، نرم‌افزار و الکترونیک نقش جدی بازی می‌کند. برای همین یک باره بین سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱ در هزینه‌کرد تحقیق و توسعه (R&D) دوباره کشورها هوشیار شدند. یعنی بعد از ۲۰۱۹ جهش جدید علمی دارد در دنیا رخ می‌دهد. پس دقت کنید در عصر پنجم اتفاقی که دارد می‌افتد به این صورت است. از یک‌سو پاندمی کرونا، جغرافیای جدید علمی و جنگ‌های جدید منطقه، از سوی دیگر، اقتصادزدگی علم، فناورزدگی علم و اجتماع‌زدگی علم. بنابراین اگر از این سو نرویم، آن سمت به ما تحمیل می‌شود. حکمرانی در حال انجام «انحصار در فناوری و اقتصاد» است. ارزهای دیجیتال، دلار، فروش نفت و فناوری را تحریم کردند. اجازه ورود به هوش مصنوعی را نمی‌دهند. یعنی این مرتبه شکل دیگری از انحصار رخ داده است. در این فضا، دانشگاه باید یک دانشگاه اجتماعی، اقتصادی و نوآور باشد و مسائل را درست ببیند.

در سال ۲۰۰۱ نانوتکنولوژی و بایوتکنولوژی آمد، اما از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹ مربوط به نسل ۴ انقلاب صنعتی بود و الان وارد نسل ۵ شده‌ایم. نسل ۵ انقلاب صنعتی حرف‌های زیادی برای گفتن دارد. انسان را به مرکز صنعت می‌برد؛ یعنی انسان را به‌عنوان ماشین در صنعت می‌بینند. «توسعه پایدار» و «تاب‌آوری فرهنگی» از الزامات آن است. برابری جنسیتی، برابری اقوام و کاهش نابرابری داخل کشورها همه بازی نسل ۵ است و اینها دستورهای هفده‌گانه سند ۲۰۳۰ برای رسیدن به انقلاب صنعتی نسل ۵ است.

مرجعیت علمی کانون منازعه کشورها شده است

مرجعیت علمی و فناوری، خود کانون منازعه و دعوای کشورها شده است و به رخ یکدیگر می‌کشند. گنبد آهنین و فلاخن داوود را علم و فناوری پشت سر گذاشت. البته «لا حول و لا قوه الا بالله» و «وَ ما رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَ لكِنَّ اللهَ رَمى». «وَأَعِدّوا لَهم مَا اسـتَطَعتُم مِن قُوَّةٍ وَمِن رِباطِ الخَيلِ تُرهِبونَ بِهِ عَدُوَّ اللهِ وَعَدُوَّكُم» دستور خود خداوند است. بایستی بروی و پیدا کنی که با قوت اگر شدی وعده صادق ۲ می‌توانی بیافرینی.

اتفاق این است که مردم مصرف‌کننده دانش می‌شوند و دارد دوقشری می‌شود. یک عده تولیدکننده و یک عده مصرف‌کننده می‌شوند. اگر استاد دانشگاهی باش، اما سوالت را از من بپرس که در این صورت می‌شوی مصرف‌کننده دانش. بنابراین بعد از مدتی شغل شریف ما هم از بین می‌رود. دارند محوریت انسان در آموزش را به محوریت ماشین در آموزش تبدیل می‌کنند.

اکنون ما کجاییم؟ از سال ۲۰۰۱ حرکتی را شروع کرده‌ایم. از ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹ یک شیب جدی را رقم زدیم و یک‌دهه هم پیشتاز بودیم، حتی از چینی‌ها هم بهتر بودیم، اما قدر نعمت ندانستیم و به جای غنی‌سازی به رقیق‌سازی رسیدیم. شروع کردیم به جعل در مقاله. غنابخشی نکردیم. جلوی آنهایی را که مقاله تولید می‌کردند، گرفتیم. به جای اینکه فکر کنیم چگونه می‌شود مقالات قوی مرتبط با مسائل اجتماعی تولید کنیم، رئیس‌جمهور کشور آمد و گفت دانشگاهیان مقالات شما به چه درد می‌خورد؟ علم را عین توسعه ندیدند. حضرت آقا مرتب تذکر می‌دادند که پیشرفت علمی دارد پایین می‌آید و از ۲۰۱۶ دوباره یک تکان‌هایی خورد، اما در ۲۰۲۱ به نقطه حضیض رسید. سعودی‌ها از ۲۰۱۹ تازه کار را شروع کردند. ترک‌ها هم امسال دارند دوباره ما را پشت‌سر می‌گذارند. البته سعودی‌ها در حال دوپینگند. بعضی‌ها بیشتر به ایران طعنه می‌زنند که تو کار علمی جهانی نداری، ارتباطات بین‌المللی نداری و بی‌مبنا حمله می‌کنند. اینکه برخی می‌گویند ما تحریمیم و داریم می‌میریم درست نیست. وضعیت متعادلی را داریم مشاهده می‌کنیم.

به خیزش جدید علمی نرسیم روزبه‌روز پسرفت می‌کنیم

از یک جایی سیستم به قدری وسیع شده که پول بیشتری هزینه می‌شود، اما در جای درست هزینه نمی‌شود. «تکاثر فی الاولاد و الاموال». این منحنی در حال سقوط است. کتاب منحنی دوم را بخوانید. در این کتاب پرفروش درمورد نوسازی جامعه آمده که وقتی قرار است در گام بعدی منحنی صعود اتفاق بیفتد، برخی باید خودشان را جدا کنند و گام دوم را بسازند. نگاه جدید لازم است. نگاه قدیم، گام دوم نیست. می‌گوید دومی را بساز و دوباره بالا برو. اگر ما به خیزش جدید علمی نرسیم، روزبه‌روز پسرفت می‌کنیم. همه اتفاقات خوبی که رقم زده شده، از بین می‌رود. منحنی دوم باید پیش از آن که منحنی نخست اوج بگیرد، آغاز شود. فقط در این حالت است که هنوز منابع کافی شامل زمان، انرژی و پول برای دوره سرمایه‌گذاری وجود دارد. حالا متوجه می‌شویم چرا رهبری روز دوم وعده صادق، و با وجود عزاداری و خطر، جهش جدید علمی را تذکر دادند.

دقت کنید محور دوره اول، تحصیلات تکمیلی بود. دوره اول مقاله‌محور و متصل به جریان جهانی دانش بود. خودمان شبکه نداشتیم. عمر دوره اول تمام شد. دوره دوم باید جدید باشد. در دور اول، تله مرگ برای ما گذاشتند. تله مرگ همان صورت‌گرایی در عمل و بالیدن به جشنواره‌های ۲ درصد است. تله مرگ نمی‌گذارد شما بالا بروید. پس باید از صورت‌گرایی بپرهیزید. وظیفه امروز ما در کشور خیزش جدید علمی است. چند سال قبل دیدیم مسئله علم و پیگیری علم و عبور از مرزهای دانش مطرح شد که مورد استقبال دانشمندان قرار گرفت و دانشگاه‌ها و دستگاه‌های کشور پیگیری کردند و این امر محقق شد. گفتند سرعت رشد علمی کشور حدود ۱۳ برابر بیشتر از متوسط دنیاست. البته نباید به این آمار مغرور شویم، چون خیلی عقبیم. در قرآن آمده است که غرور شما را در زندگی دنیا فرامی‌گیرد. باید سرعت خود را با همین کیفیت حفظ کنیم. تحولات علم در دنیا سریع است. ما به یک خیزش و نهضت علمی جدید نیاز داریم. این وظیفه نخبگان است. البته دانشگاه‌ها، پژوهشکده‌ها و مراکز علمی مسئولند، اما مسئولیت اصلی به عهده فرد نخبه است. به دنبال خیزش علمی باشید و این جهاد شماست. ما باید خیزش علمی را نهادینه کنیم. تا زمانی که با افت و خیز همراه است، به انقلاب علمی نمی‌رسد. اگر این کار را نکردیم به تولید نظریه، فکر و مرجعیت علمی نمی‌رسیم. همچنین بدون خیزش علمی به رهبری علمی جهان و تمدن نوین دست نخواهیم یافت.

دوره دوم خیزش علمی مبتنی بر حل مسئله و پژوهش‌محور است. رهبری به شرکت‌های دانش‌بنیان اشاره می‌کنند. دانشکده‌های موضوعی و فناوری برای حل پژوهش دسته جمعی مسئله‌محور راه‌اندازی شدند. این دانشکده‌ها مطابق با خیزش دوم علمی‌اند. مسائل ساختار می‌خواهند و ساختارها باید جدید باشند تا خیزش دوم رخ بدهد. با ساختارهای گذشته، خیزش دوم شکل نخواهد گرفت. دانش فنی و آفرینش فناوری یا شرکت‌های دانش‌بنیان، دیگر لازمه خیزش دوم علمی است. مسائل با فناوری‌های زیستی-اجتماعی حل خواهند شد. دیگر گروه‌ها و دانشکده‌های جدا نمی‌توانند مسئله حل کنند. خروجی باید دانش فنی باشد. نباید به دنبال مقاله باشیم، وقتی اقتصادمان متعلق به خودمان است.

این بار خلق‌کننده جریان ملی دانش، مقوم جریان جهانی دانش است. سامانه یکپارچه نشریات دانشگاه و OICC Press به‌عنوان سامانه نشر دانش جهانی ما شروع به کار کرده است. نگاه ما جدید است. در سند آمده است که جهش اول، عرضه‌محوری مقاله‌گرا، غیرهدفمند در پژوهش و تولید دانش فناوری بود. ما می‌خواهیم به سمت تقاضامحوری و پاسخگویی اثربخش به نیازهای علمی و تربیتی، محلی و ملی، متأثر از چالش‌های آمایش‌محور و تحولات سریع اجتماعی-فناورانه برویم. جهت، موضوع، همت، همه اینها جدی‌اند. رهبر معظم انقلاب می‌فرمایند: «ما باید تفوق علمی داشته باشیم.» ما دشمن داریم. همه ملت‌ها دوستان و دشمنانی دارند، اما ما بیشتر از سایر کشورها دشمن داریم. باید با تفوق علمی بر آنها غلبه پیدا کنیم. برتری علمی و فناوری گاهی می‌تواند دست دشمن را از ضربه وارد کردن به جمعیت‌های بزرگی مانند غزه و ضاحیه کوتاه کند. اگر برتری علمی داشتیم، ۴۰ هزار کشته نداشتیم. اگر از لحاظ علمی در زمینه تسلیحات از چیزی که هستیم جلوتر بودیم، حتما در شرایط کشور اثر می‌گذاشت و می‌توانست از افروختن آتش سوزنده جلوگیری کند. تفوق علمی این نتایج را دارد.